

Gökçeada ve Bozcaada'da (Kuzey Ege Denizi) Kullanılan Uzatma Ağlarının Yapısal Özellikleri

Adnan AYZAZ¹, Alkan ÖZTEKİN^{1,*}, Özgür CENGİZ¹

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, 17100, Çanakkale

Geliş tarihi/Received 04.05.2012

Düzeltilerek geliş tarihi/Received in revised form 23.07.2012

Kabul tarihi/Accepted 26.07.2012

Özet

Bu çalışmada, Gökçeada ve Bozcaada'da kullanılan uzatma ağlarının yapısal özelliklerini belirlemek için anket çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Anketler bölgedeki balıkçılar ve kooperatif başkanları ile yapılmıştır. Uzatma ağlarının yapısal özellikleri tablolar halinde verilmiştir. Anketlerin sonuçlarına göre, Gökçeada'da 16 adet Bozcaada'da ise 11 adet farklı tipte ağ belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uzatma Ağları, Bozcaada, Gökçeada

Structural features of gill and trammel nets used in Gökceada and Bozcaada Islands (Northern Aegean Sea)

Abstract

In this study, the questionnaires were carried out to determine structural specifications gill and trammel nets used in Gökceada and Bozcaada Islands. Questionnaires were done with the heads of the fishing cooperatives and fishermen in the Islands. Features of these net types used in the Islands were given as tables in the study. According the results of the questionnaires, a total of 16 various types nets from Gökceada and 11 various types nets from Bozcada were determined.

Keywords: Gill and Trammel Nets, Bozcaada, Gökçeada

*Alkan ÖZTEKİN, alkanoztekin@hotmail.com Tel: +90 (286) 2180018

1. Giriş

Kuzey Ege Denizi, Edremit ve Saroz Körfezi, Gökçeada ve Bozcaada gibi Türkiye balıkçılığının en önemli avcılık sahalarını bünyesinde bulunduran bir deniz alanıdır. Özellikle etrafında zengin resif alanlarını barındıran adaların çevresi bölge balıkçılığı için son derece önemli balıkçılık kaynaklarını bünyesinde bulundurmaktadır. Her yıl adaların etrafında avcılık yapmak için 100'ü aşkın trol ve bir o kadar da gırgır teknesi dışarıdan bu bölgelere gelmektedirler. Bunun yanında Marmara Denizi balıkçıları paragat ve zıpkın ile kılıç balığı (*Xiphias gladius*) avlamak amacıyla özellikle Gökçeada'ya gelmektedir. Trol yasaklarının ardından, yaklaşık olarak 10-15 adet tekne her yıl adalar etrafında ıstakoz (*Homarus gammarus*) ve böcek (*Palinurus vulgaris*) avcılığı yapmaktadır. Tüm bu faaliyetler değerlendirildiğinde adalar ve etrafının balıkçılık kaynakları açısından oldukça önemli olduğu ve yoğun bir av baskısı altında kaldığı görülmektedir.

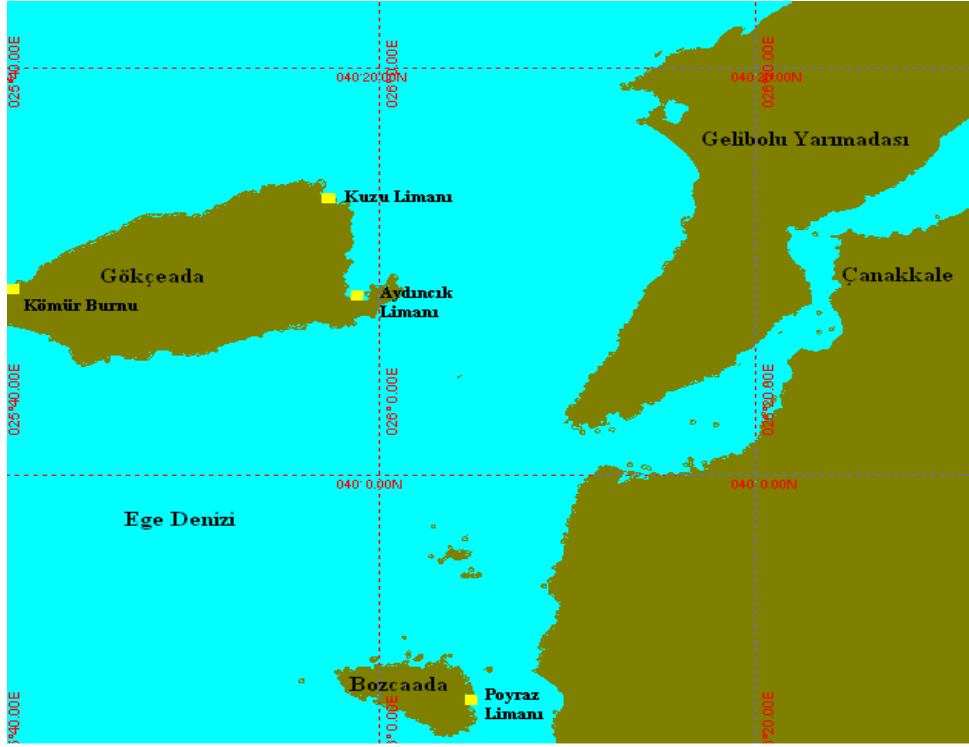
Gökçeada 290 km²'lik yüzölçümüne ve 95 km'lik bir kıyı şeridinde sahiptir ve ada (Kuzulimanı) Çanakkale'ye 32 mil, Kabatepe limanına 14 mil, Bozcaada'ya 33 mil uzaklıktadır [3]. Ege Denizi'nin kuzeydoğusunda yer alan Bozcada ise, Çanakkale Boğazı'nın 12 mil güneyinde yer almaktadır ve çevresi 38 km olan adanın alanı 36,7 km² dir [4]. Bozcada ve Gökçeada balıkçılığında kullanılan av takımlarının yapısı ile ilgili çok az sayıda çalışma yer almaktadır [5-7]. Adalar bölgesi güçlü akıntı sistemlerinin ve balıkların göç yollarında bulunmalarından dolayı, balıkçılık faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı ve uzatma ağı gibi pasif av araçlarının sıkça kullanıldığı önemli balıkçılık sahalarındandır.

Uzatma ağları, Türkiye su ürünleri avcılığında en yaygın olarak kullanılan av araçlarındandır[8]. Maliyetinin düşük oluşu ve resif alanlarının etrafında, diğer av araçlarına kıyasla, daha etkili kullanımı tercih sebeplerini arttırmaktadır [1]. Çok fazla sayıda ve çeşitte olmalarına rağmen, Türkiye'de bunların yapısal özelliklerini belirlemeye yönelik çalışma sayısı oldukça sınırlıdır [2].

Bir balıkçılık sahasındaki av araçlarının yapısal özelliklerinin ve sayılarının bilinmesi uygun balıkçılık yönetim politikaları geliştirmede önemlidir. Günümüzde sayıları ve özellikleri bilinen av araçlarının balık stokları ve deniz canlıları üzerindeki etkilerini belirlemek için yapılan araştırmaların sayısı oldukça fazladır. Bu araştırmaların sonucunda balıkçılık yönetim otoritelerine ilgili bazı öneriler sunulabilmektedir. Bu çalışmada, Bozcaada ve Gökçeada'da kullanılan uzatma ağlarının sayıları ve yapısal özelliklerinin ayrıntılı olarak ortaya konulması amaçlanmıştır.

2. Materyal ve metod

Çalışma 2010 Temmuz - Ağustos aylarında Gökçeada ve Bozcada' da (Çizelge 1) bulunan kooperatif başkanları, uzatma ağı yapımıyla ilgilenen kişiler ve balıkçılar ile birebir görüşmek suretiyle gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmalarında balıkçılara ve uzatma ağı yapımıyla ilgilenen kişilere kullandıkları veya imal ettikleri uzatma ağlarının yapısal özellikleri, sayıları ve kullanım sezonları sorulmuştur. Kooperatif başkanlarına ise kaç adet teknenin uzatma ağı avcılığı yaptığı ve adadaki balıkçılık faaliyetlerinin durumu ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Balıkçıların kullandıkları ağ sayılarının tespitinde kişisel beyanlar esas alınmıştır.

Çizelge 1. Çalışma sahası

Anket sonuçları göre ağ miktarları, ağların yapısal özellikleri ve kullanım sezonları tablolar halinde verilmiştir.

3. Bulgular ve tartışma

Bu çalışmada, 3 tanesi Gökçeada'da 1 tanesi Bozcaada'da olmak üzere 4 adet balıkçı barınağına gidilmiş ve balıkçılarla anket çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmaları sonucunda Gökçeada'daki balıkçıların 1 adet marya ağı, 4 adet barbun ağı, 4 adet voli ağı, 4 adet alamana (2 tane lüfer ağı, 2 tane palamut ağı) ağı ve 3 adet de diğer türlerin (melanur, böcek, mezgit) avcılığında kullanılan 16 adet farklı tipte ağ tespit edilmiştir (Tablo 1).

Bozcaada'da ise balıkçıların 2 adet marya ağı, 1 adet voli ağı, 2 adet barbun ağı ve 6 adet de diğer türlerin (1 tane kupa (kupez) ağı, 1 tane uskumru ağı, 1 tane köpek balığı ağı, 2 tane lüfer ağı, 1 tane palamut ağı) avcılığında kullanılan ağlar olmak üzere 11 adet farklı tipte ağ kullandıkları belirlenmiştir (Tablo 2).

Gökçeada'da yaklaşık olarak 25-30 adet (719 posta ağ) (Tablo 3), Bozcaada'da ise 35-40 adet (1084 posta ağ) (Tablo 4) uzatma ağı kullanan balıkçı tespit edilmiştir. Her iki ada için hedef tür aynı iken, o türü avlamak için kullanılan ağlarda yapısal olarak değişiklikler görülmektedir. Bunun nedeni dip yapısının ve derinliklerin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Barbun ağı için ağ yüksekliğinde bir uyum olmadığı ve balıkçıların 30-35-40-45-50 göz yüksekliğinde, donam faktörü 0,45-0,50 olan ağları kullandıkları saptanmıştır.

Marya ağlarının fanya ve tor ağ göz genişliğinde bir standart bulunmamaktadır. Gökçeada için fanya göz genişliği 180-200 mm iken Bozcaada'da fanya göz genişliği 140 mm olarak belirlenmiştir. Alamana ağlarında ise Gökçeada için göz genişliği 125-140 mm iken Bozcaada için 70 mm göz genişliği ve donam faktörleri 0,50 olarak tespit edilmiştir. Adalarda balıkçılar tarafından kullanılan voli ağlarında hem göz genişliklerinde hem de donam faktörlerinde benzerlik söz konusudur.

Tablo 1: Gökçeada'da kullanılan uzatma ağlarının yapısal özellikleri

Ağ Adı ve Sayısı	Göz Gen. (mm)	Fanya Göz Gen. (mm)	Mant. No.	Kurş. Ağ (g)	Mant. Yaka. No.	Kurş. Yaka. No.	Mant. Yaka. Don.	Kurş. Yaka. Don.	Tor Ağ İp Kal.	Fan. İp Kal.	Vert. Göz Yük.	Vert. Fan. Göz Yük.	Mant. Yaka Koşma İp No.	Kurş. Yaka Koşma İp No.	Don. Fak.	Çakoda Göz Sayısı	Avcılık Sezon
Lüfer Alamana 1	25	125	6	100	6	4	3 boş 1 dolu	2 boş 1 dolu	210 d / 4	210 d / 9	105	13,5	2,5	4-5	0,50	3	Akım zamanı
Lüfer Alamana 2	28	100	6	100	6	5	3 boş 1 dolu	2 boş 1 dolu	210 d / 4	210 d / 9	105	13,5	2,5	4-5	0,50	3	Akım zamanı
Palamut Alamana 1	38	-	5	-	6	-	4 boş 1 dolu	-	210 d / 4	-	100	-	-	-	0,50	2	Akım zamanı
Palamut Alamana 2	40	-	5	-	6	-	4 boş 1 dolu	-	210 d / 4	-	100	-	-	-	0,50	2	Akım zamanı
Barbun 1	20	-	2	40	5	4	5 boş 1 dolu	3-4-5 boş 1 dolu	210 d / 3	-	50	-	2-2,5	3-4	0,45-0,50	5	Tüm yıl
Barbun 2	22	-	2	50	5	4	5 boş 1 dolu	3-4-5 boş 1 dolu	210 d / 3	-	40	-	2-2,5	3-4	0,45-0,50	4	Tüm yıl
Barbun 3	25	-	2	50	5	4	5 boş 1 dolu	3-4-5 boş 1 dolu	210 d / 3-4	-	40	-	2-2,5	3-4	0,45-0,50	3	Tüm yıl
Barbun 4	28	-	2	50	5	4	5 boş 1 dolu	3-4-5 boş 1 dolu	210 d / 3-4	-	40	-	2-2,5	3-4	0,45-0,50	3	Tüm yıl
Melanur	28	-	5	100	6	4	3 boş 1 dolu	3 boş 1 dolu	210 d / 4	-	200	-	-	4	0,50	3	Mayıs-Haziran
Marya	42	200	3	50	5	4	3 boş 1 dolu	2 boş 1 dolu	210 d / 3	210 d / 9	35	4,5-5,0	2,5-3,0	4	0,50	2	Aralık-Nisan
Böcek	90	-	3	50	5	4	3 boş 1 dolu	2 boş 1 dolu	210 d / 1-2	-	20	-	2,5	4	0,50	2	Nisan-Mayıs
Mezgit	28	-	3	50	3	4	4 boş 1 dolu	3 boş 1 dolu	210 d / 4	-	50	-	-	4	0,50	3	Haziran-Ağustos
Voli 1	23	110	3	50	5	4	3 boş 1 dolu	2 boş 1 dolu	210 d / 3-4	210 d / 9	100	14-15	-	4	0,50	3	Aralık-Mart
Voli 2	25	125	3	50	5	4	3 boş 1 dolu	2 boş 1 dolu	210 d / 3-4	210 d / 9	100	14-15	-	4	0,50	3	Aralık-Mart
Voli 3	28	140	4	50	6	4	3 boş 1 dolu	2 boş 1 dolu	210 d / 4	210 d / 9	100	14-15	-	4	0,50	3	Aralık-Mart
Voli 4	30	150	4	50	6	4	3 boş 1 dolu	2 boş 1 dolu	210 d / 4	210 d / 9	100	14-15	-	4	0,50	3	Aralık-Mart

Göz Gen: Düğümünden düğüme göz genişliği

Fanya göz gen: Fanyada düğümünden düğüme göz genişliği

Mant. No: Mantar numarası

Mant. Yaka. Don: Mantar yakada mantarın dizilme şekli

Kurş. Ağ: Gram cinsinden kurşun ağırlığı

Tor Ağ İp Kal: Tor ağın denye cinsinden numarası

Fanya İp Kal: Fanya ağın denye cinsinden numarası

Vert. Göz. Yük: Ağın donamdan sonraki vertikal göz yüksekliği

Don. Fak: Donam faktörü

Çako: Ağ gözlerinin yaka üzerinde tutturulduğu aralık

Tablo 2: Bozcaada’da kullanılan uzatma ağlarının yapısal özellikleri

Ağ Adı ve Sayısı	Göz Gen (mm)	Fanya Göz Gen. (mm)	Mant. No.	Kurş. Ağ (g)	Mant. Yaka No.	Kurş. Yaka No.	Mant. Yaka Don.	Kurş. Yaka Don.	Tor Ağ İp Kal.	Fan. İp Kal.	Vert. Göz Yük.	Ver. Fan. Göz Yük.	Mant. Yaka Koşma İp No.	Kurş. Yaka Koşma İp No.	Don. Fak.	Çakoda Göz Sayısı	Avcılık Sezon
Köpek Balığı	70		3	50	4	5	4 boş 1 dolu	3 boş 1 dolu	210 d / 12		25		3	5	0,30	2	Yaz
Barbun 1	22		2	50	5	5	3 boş 1 dolu	3 boş 1 dolu	210 d / 3		40		3	4	0,50	5	Tüm yıl
Barbun 2	20		2	50	4	4	3 boş 1 dolu	3 boş 1 dolu	210 d / 2		35		2	4	0,40	2' ye 5	Tüm yıl
Kupez	22		3	50	5	5	3 boş 1 dolu	3 boş 1 dolu	210 d / 3		100		2-3	2-3	0,65	2' ye 3	Kışın
Uskumru	25		3	50	5	5	3 boş 1 dolu	3 boş 1 dolu	210 d / 3		150		2-3	4	0,65	2' ye 3	Yaz
Voli	28	125	4-5	50	5	5	3 boş 1 dolu	3 boş 1 dolu	210 d / 4	210 d / 12	80	12	2-3	4	0,50	3' lü 2	Yaz
Lüfer Alamana 1	28	125	5	100	6	5	4 boş 1 dolu	4 boş 1 dolu	210 d / 4	210 d / 9	80	13	2-3	4	0,50	3' lü 2	Akım Zamanı
Lüfer Alamana 2	30	125	5	100	6	5	4 boş 1 dolu	4 boş 1 dolu	210 d / 6	210 d / 9	80	14	2-3	4	0,50	3' lü 2	Akım Zamanı
Palamut Alamana 1	38		5	100	6	6	3 boş 1 dolu	2 boş 1 dolu	210 d / 4		100		3	5	0,50	1' e 2	Akım Zamanı
Marya 1	50	140	2	50	4-5	4	3 boş 1 dolu	3 boş 1 dolu	210 d / 6	210 d / 12	27	6,5	2-3	4	0,50	1' e 2	Ocak-Temmuz
Marya 2	60	250	3	50	5	4	3 boş 1 dolu	2 boş 1 dolu	211 d / 6	210 d / 12	33	4	3	4	0,50	1' e 2	Aralık-Mayıs

Göz Gen: Dügümden düğüme göz genişliği

Fanya göz gen: Fanyada düğümden düğüme göz genişliği

Mant. No: Mantar numarası

Mant. Yaka. Don: Mantar yakada mantarın dizilme şekli

Kurş. Ağ: Gram cinsinden kurşun ağırlığı

Kurş. Yaka. Don: Kurşun yakada kurşunun dizilme şekli

Tor Ağ İp Kal: Tor ağın denye cinsinden numarası

Fanya İp Kal: Fanya ağın denye cinsinden numarası

Vert. Göz. Yük: Ağın donamdan sonraki vertikal göz yüksekliği

Don. Fak: Donam faktörü

Çako: Ağ gözlerinin yaka üzerinde tutturulduğu aralık

Tablo 3: Gökçeada'daki ağların dağılımı ve sayıları

Ağlar	Göz Genişlikleri	Tekne Sayısı	Posta Adedi	Toplam Posta Adedi
Lüfer	25 mm	20	5	100
Lüfer	28 mm	20	5	100
Barbun	20 mm	1	5	5
Barbun	22 mm	1	5	5
Barbun	25 mm	2	6	12
Barbun	28 mm	2	6	12
Melanur	28 mm	3	6	18
Palamut	38 mm	1	1	1
Palamut	40 mm	1	1	1
Mezgit	28 mm	1	15	15
Marya	42 mm	3	25	75
Böcek	90 mm	1	25	25
Voli	23 mm	25	3	75
Voli	25 mm	25	3	75
Voli	28 mm	25	4	100
Voli	30 mm	25	4	100

Tablo 4: Bozcaada'daki ağların dağılımı ve sayıları

Ağlar	Göz genişlikleri	Tekne Sayısı	Posta Adedi	Toplam Posta Adedi
Lüfer	30 mm	20	5	100
Lüfer	28 mm	20	5	100
Barbun	20 mm	1	40	40
Barbun	22 mm	2	60	120
Kupez	22 mm	35	6	210
Uskumru	25 mm	1	16	16
Voli	28 mm	35	6	210
Palamut	38 mm	3	6	18
Köpek	70 mm	1	65	65
Balıği				
Marya	60 mm	1	30	30
Marya	50 mm	5	35	175

Avladıkları türlerin ismini alan ağlar (köpek, mezgit, uskumru, melanur, böcek) göç zamanı kullanılan ve yine bir standartı olmayan ağlardır. Ancak, bu türlerin avcılığı için bölge dışından balıkçılar adalar civarına gelmektedir. Bu da stoklar üzerinde bir av baskısına neden olmaktadır. Özellikle, böcek ve marya ağları ile yapılan avcılıkta bu durum oldukça belirgindir. Anket sonuçları göstermektedir ki, aynı türü avlamak için kullanılan uzatma ağlarının yapımında bile pek çok farklılıklar göze çarpmaktadır.

Ağların yapımında detaylı bir hesaplama söz konusu değildir. Bazı fanyalı ağların yapımında ise hesaplamaların gelişi güzel olduğu belirlenmiştir.

Adalar civarındaki güçlü akıntılar, bölgenin dip yapısının kayalık ve engebeli olması balıkçıları, ağlarını derin sulara bırakmaya ve daha kalın materyalden yapılan ağlar kullanmaya itmiştir. Adalardaki limanlarda kullanılan ağların ip kalınlıklarının, göz genişliklerinin ve donam faktörlerinin bir standardı bulunmamaktadır. Adalar arasındaki mesafe çok fazla değildir. Ancak her iki adanın dip yapılarının farklı olması ve avcılık yapılan türlerin değişiklik göstermesinden dolayı Gökçeada ile Bozcaada'da kullanılan uzatma ağlarında yapısal olarak pek bir benzerlik belirlenmemiştir.

Akyol ve Ceyhan [5] Gökçeada'da 3 tip fanyalı, 2 tip sade olmak üzere toplam 5 tip uzatma ağı tespit etmişlerdir. Akyol ve Ceyhan [6] Bozcaada'da yaptıkları diğer bir çalışmada ise 4'ü fanyalı, 3'ü sade olmak üzere toplam 7 farklı tipte uzatma ağı saptamışlardır. Yıldız vd. [7] Gökçeada balıkçılığını inceledikleri çalışmalarında fanyalı marya, barbun, melanur, torik, fanyalı sarpa, fanyalı alamana, fanyalı voli ağları olmak üzere 7 adet uzatma ağını rapor etmişlerdir. Ancak bu çalışmada yapılan anketlerin sonuçlarına bakıldığında diğer çalışmalarda belirtilmeyen ağlar tespit edilerek Gökçeada'da 16 adet ve Bozcaada'da 11 adet olmak üzere farklı toplam 27 adet ağ belirlenmiştir.

4. Sonuç

Türkiye sularında balık stoklarının korunmasına, belirli standartlara sahip av araçlarının kullanılması ve minimum yakalama boy aralığındaki balıkların avcılığının yapılması ile katkı sağlanılabilmektedir. Bunun içinde balıkçılık politikamızın gelişmesi yönünde ve sürdürülebilir balıkçılık kapsamında değerlendirildiğinde balıkçılık yönetimi açısından ağlarda belli standartların olması gerekmektedir. Söz konusu durum ise kullanılacak av araçlarının yönetmeliğinin belirlediği kurallar çerçevesinde yapılması ve kullanılmasıyla sağlanabilir. Sonuçta bu çalışma ile adalarla ilgili yapılan diğer çalışmalar arasında paralellik göze çarpmasının yanı sıra, belirtilmeyen diğer dip uzatma ağları da ilk defa verilmiştir. Yapılacak çalışmalarda, av araçlarının yapısal özelliklerinin yanında sayılarının da verilmesi balıkçılık yönetimi açısından önemlidir.

5. Teşekkürler

Bu çalışma 106Y021 no'lu proje tarafından desteklenmiştir. Yazarlar yardımlarından dolayı Uğur ALTINAĞAÇ ve Uğur ÖZEKİNCİ'ye teşekkür ederler.

6. Kaynaklar

- [1] Ayaz, A. İşmen, A. Altınağaç, U. Özekinci, U. Ayyıldız, H. 2008. Saroz körfezi dip uzatma ağlarının teknik özellikleri ve yapısal farklılıkları. *Journal of Fisheries Sciences.com*, 2(3): 499-505.
- [2] Doyuk, S.A. 2006. Çanakkale bölgesinde kullanılan av araçlarının teknik özelliklerinin belirlenmesi üzerine bir çalışma, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- [3] Anon. Gökçeada. 2005. In: Çanakkale Rehberi, N. Özgür (Gn. Koordinatör), Özgür Medya Tanıtım Hizmetleri, 109–115, Kartal, İstanbul.
- [4] Anon. Bozcaada. 2005. In: Çanakkale Rehberi, N. Özgür (Gn. Koordinatör), Özgür Medya Tanıtım Hizmetleri, 63–69, Kartal, İstanbul.
- [5] Akyol, O. Ceyhan, T. 2010. Gökçeada (Ege Denizi) kıyı balıkçılığı ve balıkçılık kaynakları. *E.Ü. Su Ürünleri Dergisi*, 27(1): 1-5.
- [6] Akyol, O. Ceyhan, T. 2011. Bozcaada (Ege Denizi) kıyı balıkçılığı ve balıkçılık kaynakları. *Journal of FisheriesSciences.com*, 5(1): 64-72.
- [7] Yıldız, T. Gönülal, O. Karakulak F.S. 2011. Gökçeada (Ege Denizi) balıkçılığı. XVI. Ulusal Su Ürünleri Sempozyumu, 25-27 Ekim, Antalya, Bildiri kitabı, 267.
- [8] Kara, A. 2004. Av araçlarının markalanması ve Türkiye’de uygulanabilirliği üzerine öneriler. *E.Ü. Su Ürünleri Dergisi*, 21(1-2): 157-165.